

Davor Ivo Stier

Nova hrvatska paradigma: ogled o društvenoj integraciji i razvoju

TIM press, Zagreb, 2015.

Stevo Đurašković

Knjiga Davora Ive Stiera *Nova hrvatska paradigma: ogled o društvenoj integraciji i razvoju* podigla je svojim izlaskom iz tiska neposredno nakon parlamentarnih izbora 2015. godine veliku medijsku prašinu. U njoj je dojučerašnji neformalni HDZ-ov disident ponudio ideološku platformu stranke suprotnu onoj dojučerašnjeg stranačkog šefa Tomislava Karamarka, zasnovanoj na "istrazi našoj il' vašoj" o 1941. odnosno 1991. godini. Dok su se mediji zabavljali prebrojavanjem tko se od stranačke visoke šarže, a tko nije pojavio na promociji knjige, o sadržaju same knjige malo se pisalo.

U startu je važno naglasiti kako je *Nova hrvatska paradigma* prije svega ideološko, političko programatsko štivo. Stoga su brojne teorije iz političke i drugih društvenih znanosti koje autor koristi u obrazlaganju svojih teza, poput one Nialla Fergusona o degeneraciji političkog i ekonomskog sustava kao uzroku i posljedici aktualne ekonomske krize, teorije elita Vilfreda Pareta i Jean-Claudea Monoda ili pak modela Daron Acemoğlua i Jamesa Robinsona o povezanosti razvoja, karakteru elita i političkih institucija, primarno usmjerene odašiljanju poruke kakav bi HDZ kao stranka te posljedično hrvatska politika i društvo trebali biti. Zato je Stierova knjiga slična *Trećem putu* Anthonyja Giddensa, s time što su poruke ideološkoga gura transformacije ljevice tendirale na globalni, a Stierove, naravno, na lokalni utjecaj.

Kao odskočnu dasku za definiranje nove hrvatske paradigme HDZ-ov europarlamentarac uzima definiciju znanstvene paradigme Thomasa Kuhna kao "konstelacije uvjerenja, vrijednosti, tehnika i tako dalje, koju dijele članovi jedne određene

Stevo Đurašković, viši asistent na Odsjeku za hrvatsku politiku na Fakultetu političkih znanosti. E-pošta: stevo.djuraskovic@fpzg.hr

zajednice" (Stier, 2015: 12). Prevodeći Kuhnovu definiciju na aktualnu hrvatsku politiku, Stier implicira kako nova razvojna paradigma cilja uključivanju "dosada marginaliziranih hrvatskih građana u političke i ekonomske institucije koje su u velikoj mjeri bile rezervirane za privilegiranu manjinu" (2015: 9), što se "ne može dogoditi pukom promjenom vlasti, već definiranjem nove paradigme koju će prihvatiti i kroz dulje razdoblje provesti svi relevantni politički i društveni čimbenici" (2015: 8). Stier polazi od činjenice da su dosadašnje hrvatske strukture dugog trajanja u bitnom karakterizirane hegemonijom vladajućih elita nad isključenom većinom, trendom neovisnim ne samo o izmjeni pozicije i opozicije na vlasti već čak i o promjeni režima. Tako se iz *Nove hrvatske paradigme* dade jasno iščitati kako su i jugoslavenski samoupravni socijalizam i hrvatsku liberalnu demokraciju karakterizirali jednaki trendovi korupcije, klijentelizma te ortačkog socijalizma odnosno kapitalizma. U odnosu na pitanje čemu nova paradigma, autor stipulira potrošenost dosadašnjih dviju razvojnih paradigmi, državotvorne i euroatlantske, dok inzistiranje glavnih političkih aktera na zamrzavanju ili povratku potrošenim paradigmama vodi ne samo stagnaciji već i dezintegraciji društva.

Izložene glavne teze autor podrobnije operacionalizira u tri poglavlja. U prvome definira dosadašnje hrvatske razvojne paradigme, Tuđmanovu državotvornu i posttuđmanovsku euroatlantsku. Tako autor prikazuje kako se Tuđmanova državotvorna paradigma, gdje su "demokratske promjene stavljene u funkciju rješavanja primarnog pitanja stvaranja neovisne države" (2015: 18), potrošila sa završetkom Domovinskog rata, dok se euroatlantska paradigma konačno potrošila s činom pristupanja Hrvatske EU-u. Interesantno je kako pri tome Stier negira koncept Sanaderove "detuđmanizacije" HDZ-a i Hrvatske te, naprotiv, ističe kako "kao što se ni Tuđman nije odrekao anti-fašizma kada je definirao novu državotvornu paradigmu, tako se ni Sanader nije odrekao epohalnih postignuća Tuđmanove državotvorne politike pri definiranju nove euroatlantske paradigme" (2015: 21). Dakle, očito je kako Stier smjenu paradigmi vidi kao proces aproprijacije po njemu konstruktivnih pojmova stare paradigme nasuprot autoritarnim pokušajima zamrzavanja stare paradigme, s obzirom na to da potonje neizbježno vodi polarizaciji političkog tijela po šmitovskim kategorijama prijatelj-neprijatelj, koja političko ostavlja "bez privlačnog projekta koji članove nacionalne zajednice ujedinjuje u pogledu na budućnost" (2015: 27).

Is crtavši probleme dosadašnjih hrvatskih paradigmi u prvom dijelu, Stier se u drugom posvećuje teorijskoj argumentaciji nove razvojne paradigme, apostrofirajući "putinizam", "erdoganizam" i "orbanizam" kao osobito opasne izazove liberalno-demokratskom društvu otvorenih institucija. Stoga se HDZ-ov europarlamentarac i upire dokazati kako nabrojani autoritarni režimi, nakon prvotnih uspjeha u integraciji društva i ostvarenja visokih stopa rasta, vrlo brzo zapadnu u krizu, s obzirom na to da autoritarizam počiva na politici prijatelj-neprijatelj, odnosno isključivanju mnogih. Tematizirajući već spomenute teorije Nialla Fergusona, Jean-Claudea Monoda, Daron Acemoğlu i Jamesa Robinsona i dr., Stier opovrgava tezu o svođenju politike na ekonomiju, nalazeći u dotičnom trendu glavni uzročnik krize liberalne demokracije. Međutim, autor se ne usuđuje ići

korak dalje i zaključiti kako je neoliberalno ubojstvo države blagostanja zapravo pravi uzročnik krize legitimiteta liberalne demokracije na zapadu te posljedično kolijevka razvoja orbanizma i njemu sličnih režima "iliberalne demokracije". Također, Stier državi blagostanja prilazi kao povijesno prevladanom konceptu, suprotstavljajući mu potrošen ideološki koncept "velikog društva" (*big society*) još uvijek aktualnog vođe britanskih konzervativaca Davida Camerona, koji je tendirao zamjeni države blagostanja djelovanjem "nevladinih organizacija, privatnog sektora, lokalnih zajednica i obitelji u javnim uslugama poput školstva, zdravstva ili socijalne pomoći" (2015: 119).

Treće i posljednje poglavlje knjige posvećeno je "ogledanju" na aktualne zapreke formiranju nove paradigme u hrvatskoj politici i društvu, koje Stier prije svega nalazi u zadržavanju ključnih pozicija elita "starog režima". Pritom je hvalevrijedno da se HDZ-ov europarlamentarac distancira od vulgarne matrice prikaza "srbokomunista koji su ukrali Hrvatsku", ali, naravno, propušta imenovati kako se socijalistički kadrovi nisu našli na ključnim položajima u HDZ-u i državi slučajno, već su bili svjestan Tuđmanov odabir. Umjesto da se zaplete u lov na "vještice komunizma", Stier jednostavno zaključuje kako je "partija doista propala, ali nova klasa ostala" (2015: 92); stanje za čiju je izmjenu po autoru nužna prije svega demokratizacija političkih stranaka. Pritom autor upozorava kako načelo izbora stranačkog lidera po mehanizmu jedan član – jedan glas nasuprot proklamiranoj demokratizaciji stranaka vodi ustvari sultanskoj poziciji stranačkog šefa, zbog čega "postoji veća vjerojatnost da će prije ili poslije iskoristiti utjecaj nad ekonomskim institucijama za legalno izvlačivanje sredstava" (2015: 110).

Zaključno, knjizi *Nova hrvatska paradigma* Davora Ive Stiera može se uputiti niz prigovora, kako već spomenutih na razini rasprave o neoliberalnom modelu kapitalizma tako i prema Stierovim opservacijama o hrvatskom društvu i politici. Autorova sljepoća za neoliberalizam kao generator autoritarizma čini validnim prigovor Hrvoja Jurića (2016) kako Stier legitimira samo "uljudivanje" "(...) jedne te iste imperijalističke, kolonizatorske i eksploatorske logike kapitalizma, kojoj su svi dosadašnji hrvatski vladari, a prvenstveno oni hadezeovski, išli na ruku i koju se s njihove strane nikad nije dovodilo u pitanje". Jurić, međutim, propušta napomenuti kako između neoliberalne eksploatacije u pravnoj državi otvorenih institucija te istog trenda u državi klijentelizma i rođačkog kapitalizma postoje razlike "koje život znače" u, primjerice, visini kamata na stambene kredite, funkcioniranju sudova ili pak različite cijene i kvalitete istih potrošnih dobara. Kada se već ljevica s punim pravom upire iz petnih žila upozoravati na debele razlike između, na primjer, jugoslavenskog i istočnonjemačkog komunizma, krajnje je licemjerno ne primijetiti istu takvu razliku između, primjerice, njemačkog i hrvatskog kapitalizma.

Jurićev prigovor koji se odnosi na pozicioniranje Stiera prema hrvatskoj političkoj prošlosti i aktualnosti puno više pogađa metu. Naime, Jurić (2016) s pravom utvrđuje kako "Stier djeluje ili kao da se pravi da ništa ne kuži ili kao da se iznenada probudio iz dubokog hadezeovskog sna (...). Jer: stare paradigme, koje on sada glasno kritizira, bile su hadezeovske paradigme i on sam je doprinio svim, blago rečeno, prednostima i manama HDZ-ovih politika, ali bi sada htio umiti i svoje i HDZ-ovo lice mlakom

vodom neke nove paradigme te krenuti svjež u novo hrvatsko jutro". Zaista, to umivanje je brojno, od općenitijih tvrdnji kako je Tuđman dao prednost državotvorstvu nad demokracijom (2015: 18), gdje je upitno je li Tuđman uopće bio demokrat, pa do opisa nekih povijesnih konkretnosti, kao npr. pozivanja na Šeksove memoare kod kritike Franje Gregurića kao tipičnog pripadnika "nove klase" (2015: 90). Autoru ove recenzije osobito se čini problematična Stierova ocjena inauguracijskoga govora Kolinde Grabar-Kitarović kao prvog koraka "u otvaranju procesa definiranja nove paradigme" (2015: 47), s obzirom na to da aktualni HDZ-ov poziv na jedinstvo nacije po modelu 1991. godine ustvari služi kao instrument krajnje ideološke hegemonije, znači kao potpuna suprotnost načelu javne rasprave kao preduvjeta definiranja štirovski shvaćene paradigme. Naposljetku, kao krivca za stvaranje nove klase i zatvorenih institucija autor apostrofira SDP, ali ne i HDZ, iako je krivnja potonje stranke za aktualne probleme političkog sustava i ekonomije daleko veća, ako ništa zbog činjenice da je HDZ vladao Hrvatskom u dvije trećine od ovih 25 godina postojanja samostalne države.

Međutim, svi ovi prigovori imaju jedan ključni "ali". A on je kako *Nova hrvatska paradigma* prije svega predstavlja pokušaj "normalizacije" HDZ-a njegovim pretvaranjem u CDU ili makar CSU, a time i normalizacije hrvatskog društva i politike u cjelini. Naime, Stierova knjiga apel je za transformaciju HDZ-a iz premodernog stanja nastalog samopoimanjem naše glavne desne

stranke kao one koja je stvorila, pa stoga i posjeduje Hrvatsku – u modernu demokršćansku stranku, koliko god ključnu, ali ipak nominalno jednu među jednakima. Autor ove recenzije drži kako su sva apostrofirana iskrivljavanja u interpretaciji hrvatskog društva namjerno napravljena s ciljem da se članstvo i vodstvo HDZ-a uvjeri u korist nasušne potrebe spomenute transformacije stranke. Budući da je dotična nužan preduvjet transformacije Hrvatske u pravnu državu otvorenog društva, Stierovu knjigu trebali bi pozdraviti svi politički akteri u Hrvatskoj. Pa čak i marksistički ljevičari, ako ne žele biti licemjerni, s obzirom na to da se, ako upotrijebimo marksistički rječnik – u drugu fazu revolucije ne može valjano ući ako se ne apsorbira prva faza. A to su i pokazali povijesni debakli komunističkih režima u svijetu.

Literatura

- Giddens, Anthony (1999). *Treći put: obnova socijaldemokracije*. Zagreb: Politička kultura.
- Jurić, Hrvoje (2016). Mangup u njihovim redovima? *H-Alter: Udruga za medijsku kulturu*. 5. svibnja. <http://www.halter.org/vijesti/mangup-u-njihovim-redovima> (pristupljeno 20. lipnja 2016.)
- Stier, Davor Ivo (2015). *Nova hrvatska paradigma: ogled o društvenoj integraciji i razvoju*. Zagreb: TIM press. ■